

Leo Trotskij: Centrismen och Fjärde internationalen (Utdrag ur ett brev, 10 mars 1939)

Kära kamrat Guérin!

Jag fick ditt brev samtidigt med Marceau Piverts officiella brev. Jag är dig stort tack skyldig för att du förklarar dina personliga ståndpunkter, även om jag – som du själv förutsåg – inte delar dem.

Till skillnad från Pivert anser inte du att det finns några ”allvarliga meningsskiljaktigheter”. Jag medger helt och fullt att det finns olika nyansskillnader i ert parti och att vissa av dem ligger mycket nära Fjärde internationalens uppfattningar. Men den tendens som förefaller vara dominerande i ledningen och vilken Pivert ger uttryck för, är åtskild från oss av en avgrund. Just Piverts senaste brev har övertygat mig om det.

För att avgöra en organisations politiska fysiologi är det av avgörande vikt att analysera den internationella fortsättningen av dess nationella politik. Jag tänker börja där. I mitt brev till Pivert uttryckte jag min förvåning över att ert parti efter de senaste årens erfarenheter fortfarande befinner sig i politisk allians med Independent Labour Party (ILP) i England, med POUM och liknande organisationer mot oss, och det trots den allra senaste erfarenheten: så sent som igår befann sig Pivert i politisk allians med Walcher – mot oss. Ert parti är ett nytt parti. Det måste fortfarande formera sig, det har ännu inte (i vissa avseenden tack och lov!) något bestämt utseende. Men ILP har existerat i dussintals år, det har utvecklats inför våra ögon. På sin tid kunde allt påvisas, analyseras och till stor del förutses. POUM gick igenom en stor revolution och visade sin verkliga skepnad. I båda dessa fall diskuterar vi inte de framtida möjligheterna för ett parti som håller på att formas, utan vi har att göra med gamla organisationer som har prövats av erfarenheterna.

ILP

Det är inte värt att tala om ILP särskilt länge. Jag ska bara påminna om ett mycket nytt faktum. Efter Münchenöverenskommelsen tackade ledaren för detta parti, Maxton, Chamberlain i parlamentet, och förklarade för den överraskade mänskligheten att Chamberlain med hjälp av denna politik hade räddat freden – ja, ja, hade räddat freden! – att han, Maxton kände Chamberlain, och försäkrade att Chamberlain ”uppriktigt” hade bekämpat kriget och ”verkligen” räddade freden, etc, etc. Detta enda exempel är en slutgiltig och dessutom tämligen förkrossande karakterisering av Maxton och hans parti. Det revolutionära proletariatet avvisar Chamberlains ”fred” på samma sätt som det avvisar hans krig. Chamberlains ”fred” är en fortsättning av våldet mot Indien och andra kolonier och förbereder ett krig med mer gynnsamma förhållanden för de brittiska slavägarna. En socialist, en revolutionär, kan inte ta på sig skuggan av ansvar för Chamberlains ”fredspolitik”, det kan bara en av imperialismens pacifistiska lakejer. Ett parti som tolererar en ledare som Maxton och handlingar som hans offentliga solidaritet med slavägaren Chamberlain är inte ett socialistiskt parti utan en bedrövlig pacifistisk klick.

POUM

Hur står det till med POUM? Enligt vad Pivert säger är hela ert parti ”enhälligt” beredda att försvara POUM mot vår kritik. Jag lämnar frågan om ”enhällighet” åt sidan: jag är inte så säker på att medlemmarna i er organisation i detalj känner till historien om den spanska revolutionen, historien om kampen mellan olika strömningar mitt under den, i synnerhet det kritiska arbete som Fjärde

internationalens företrädare bidrog med i frågan om den spanska revolutionen. Men det är i alla fall uppenbart att *ledningen* för ert parti absolut inte har förstått POUM:s ödesdigra misstag, som härrör ur dess *centristiska, icke-revolutionära, icke-marxistiska* natur.

Sedan början av den spanska revolutionen har jag haft mycket nära kontakter med ett antal kämpar, i synnerhet Andreu Nin. Vi har skickat varandra hundratals brev. Först efter erfarenheter av ett ganska stort antal månader drog jag slutsatsen att Nin, som är ärlig och hängiven saken, inte är marxist utan centrist, i bästa fall en spansk Martov, det vill säga en vänstermensjevnik. Pivert skiljer inte mellan den mensjevnikiska och den bolsjevnikiska politiken under revolutionen.

Inte för ett ögonblick låtsades POUM:s ledare spela en självständig roll, de gjorde allt för att stanna kvar i rollen som goda vänner till ”vänster” och rådgivare till massorganisationernas ledare.¹ Denna politik hade sitt ursprung i POUM:s bristande tilltro till sig själv och sina idéer, och dömde POUM till dubbelspel, till en falsk ton, till ständiga svängningar som stod i skarp motsättning till klasskampens omfattning. Istället för att mobilisera förtruppen mot reaktionen och dess ynkliga lakejer, inklusive de anarkistiska byråkraterna, ersatte POUM det med kvasirevolutionära moralpredikningar till de förrädiska ledarna, och förklarade (för att rättfärdiga sig själv) att ”massorna” inte skulle förstå en annorlunda, mer bestämd politik. Speciellt under revolutionära förhållanden är vänstercentrismen alltid beredd att i ord anamma den socialistiska revolutionens program, och den är inte knusslig med högravande fraser. Men centrismens dödliga sjukdom är att den inte är förmögen att dra modiga taktiska och organisatoriska slutsatser utifrån sina övergripande uppfattningar. För dem förefaller det alltid vara ”för tidigt”, ”massornas uppfattningar måste förberedas” (med hjälp av undanflykter, dubbelspel, diplomati, etc). Dessutom är centrismen rädd för att avbryta sina sedvanliga vänskapliga relationer till vännerna till höger, den ”respekterar” personliga åsikter. Det är därför den riktar alla sina slag... *åt vänster*, och bemödar sig på så sätt att höja sitt anseende i ögonen på den seriösa allmänna opinionen.

Sådan är också Marceau Piverts politiska psykologi. Han inser helt klart inte att ett skoningslöst sätt att ställa de grundläggande frågorna och en hård polemik mot vacklan bara är en nödvändig ideologisk och pedagogisk återspeglning av den oförsonliga och grymma karaktär som vår tids klasskamp har. För honom förefaller det vara ”sektarism”, brist på respekt för andras personlighet, etc, det vill säga han befinner sig helt och hållet på en nivå av småborgerligt moraliserande. Finns det några ”allvarliga meningsmotsättningar”? Ja, jag kan inte tänka mig några mer allvarliga meningsmotsättningar inom arbetarrörelsen. Med Blum och kompani har vi inte ”meningsmotsättningar”: vi befinner oss helt enkelt på olika sidor om barrikaderna.

Orsaken till nederlaget i Spanien

Marceau Pivert gör som alla opportunisterna och centristerna, och förklarar nederlaget för det spanska proletarietet med den franska och brittiska imperialismens och den bonapartistiska klickens i Kremls dåliga uppförande. Det är samma sak som att säga att det alltid och överallt är omöjligt för revolutionen att segra. Man kan inte förvänta sig eller kräva en mer omfattande, uthållig, hjältemodig rörelse från arbetarnas sida än vad vi fick uppleva i Spanien. De imperialistiska ”demokraterna” och det giriga slöddret i Andra och Tredje internationerna kommer alltid att agera som de gjorde mot den spanska revolutionen. Vad kan man då hoppas på? Den som åberopar borgarklassens och dess lakejers nesliga gärningar istället för att analysera de revolutionära eller kvasirevolutionära organi-

1 Precis som Marceau Pivert under lång tid, alltför lång tid, gjorde allt för att bli kvar som vän till vänster och rådgivare till Leon Blum och kompani. Jag är mycket rädd för att Marceau Pivert och hans närmaste ideologiska medarbetare inte ens idag har förstått att Blum inte utgör en ideologisk motståndare, utan en uttalad och dessutom... [resten av LT:s fotnot saknas.]

sationernas politik är en brottsling. Det är just mot de förra som det behövs en riktig politik!

POUM har ett enormt ansvar för tragedin i Spanien. Jag har desto större rätt att säga det eftersom jag i mina brev till Andreu Nin ända sedan 1931 har förutspått de oundvikliga konsekvenser som den katastrofala centristiska politiken leder till. Med hjälp av sina allmänna ”vänsteristiska” formuleringar skapade POUM:s ledare en illusion av att det existerade ett revolutionärt parti i Spanien, och förhindrade att det uppstod verkligt proletära, oförsonliga strömningar. Genom sin politik av anpassning till alla möjliga sorters reformism var de på samma gång de anarkistiska, socialistiska och kommunistiska förrädarnas allra bästa hjälptrupper. Den personliga ärligheten och hjältemodet hos ett stort antal av POUM:s arbetare väcker givetvis vår sympati. Vi är beredda att till det yttersta försvara dem mot reaktionen och det stalinistiska slöddret. Men den revolutionär som på grund av sentimentala överväganden inte kan bedöma ett viss partis verkliga innersta väsen är inte värd mycket. POUM sökte alltid minsta motståndets väg, förhalade, vände undan, lekte kurragömma med revolutionen. Det började med att försöka förskansa sig i Katalonien och blundade för styrkeförhållandena i Spanien. I Katalonien hade anarkisterna den ledande positionen inom arbetarklassen. POUM började (trots alla varningar!) bortse från den stalinistiska faran och anpassa sig till den anarkistiska byråkratin. För att inte skapa några ”onödiga” svårigheter för sig själva blundade POUM:s ledare för det faktum att anarkistbyråkraterna inte var värda ett dyft mer än alla de andra reformisterna, att de bara skylde sig med ett annat språkbruk. POUM undvek att tränga in i CNT [Confederación Nacional del Trabajo – Nationella arbetarfederationen, den anarkistiska fackföreningsrörelsen] för att inte störa relationerna till topparna i denna organisation och för att behålla möjligheten att kvarstå i rollen som rådgivare åt dem. Det är Martovs ståndpunkt. Men man måste säga till Martovs ära att han visste hur man skulle undvika så grova och skamliga misstag som att sitta med i regeringen i Katalonien! Att öppet och högtidligt gå från proletariatets läger till borgarklassens läger! Marceau Pivert blundar för sådana ”detaljer”. För arbetarna som under revolutionen riktar hela kraften i sitt klasshat mot borgarklassen är det av enorm betydelse om en ”revolutionär” ledare deltar i en borgerlig regering: det förvirrar och demoraliserar dem. Och detta faktum föll inte från himlen. Det var en nödvändig del av POUM:s politik. POUM:s ledare talade ytterst vältaligt om den socialistiska revolutionens fördelar gentemot den borgerliga revolutionen, men de gjorde inte på allvar något för att förbereda den socialistiska revolutionen eftersom dessa förberedelser bara kunde bestå av en skoningslös, djärv, oförsonlig mobilisering av de anarkistiska, socialistiska och kommunistiska arbetarna mot sina förrädiska ledare. Man fick inte vara rädd för att bryta med dessa ledare, att under de första dagarna förvandla sig till en ”sekt” även om den skulle förföljas av alla, man måste föra fram exakta och klara paroller, förebåda morgondagen och använda händelseutvecklingen för att misskreditera de officiella ledarna och driva bort dem från sina positioner. Under loppet av åtta månader gick bolsjevikerna från att ha varit en liten grupp till att bli en avgörande kraft. Det spanska proletariatets energi och hjältemod gav POUM flera år på sig att förbereda sig. Vid två eller tre tillfällen hade POUM möjlighet att kliva ur sina lindor och bli vuxet. Om det inte gjorde det så är det ingalunda de ”demokratiska” imperialisternas eller Moskva-byråkraternas fel, utan beror på en inre orsak: dess eget ledarskap visste inte vart det skulle gå eller vilka vägar det skulle slå in på.

Ett enormt historiskt ansvar faller på POUM. Om inte POUM hade gått hack i häl på anarkisterna och umgåtts vänskapligt med ”Folkfronten”, om det hade fört en oförsonligt revolutionär politik, då skulle det naturligtvis ha befunnit sig i ledningen för massorna i maj 1937 och troligtvis ännu tidigare, och skulle ha garanterat segern. POUM var inte ett revolutionärt parti utan ett centristiskt parti som hade lyfts upp av den revolutionära vågen. Det är inte alls samma sak. Marceau Pivert förstår än idag inte detta, ty han är själv centrist ända in i mörket.

Kurragömma

Marceau Pivert tror att han har förstått förhållandena och lärdomarna från juni 1936. Nej, han har inte förstått dem och hans oförmåga att förstå visar sig allra tydligast i frågan om POUM. Martov gick igenom revolutionen 1905 och tillgodogjorde sig inte alls dess lärdomar: det visade han under revolutionen 1917. Vid dussintals tillfällen skrev Andreu Nin – helt ärligt – att han höll med oss ”i princip” men att han var oense om ”taktiken” och ”takten”. Dessutom fick han innan sin död tyvärr aldrig tillfälle att en enda gång säga *klart* och *exakt* i vilket avseende han var oense och i vilket avseende han inte var det. Varför? Därför att han inte sa det till sig själv.

I sitt brev säger Marceau Pivert att hans enda meningsskiljaktighet med oss är bedömningen av ”takten” och han nämner dessutom en liknande meningsmotsättning 1935. Men bara några få månader senare, i juni 1936, utvecklade sig imponerande händelser som till fullo avslöjade hur Piverts misstag sig i fråga om takten. Han överraskades av dessa händelser därför att han trots allt fortsatte att vara vän till Leon Blum ”till vänster”, det vill säga vän till klassfiendens allra värsta representant. Händelsernas takt anpassar sig inte till den centristiska obeslutsamhetens rytm. Å andra sidan döljer alltid centristerna sin oenighet med den revolutionära politiken genom att hänvisa till ”takten”, ”formen” eller ”tonen”. Man kan hitta detta centristiska sätt att leka kurragömma med fakta och teorier under hela den revolutionära rörelsens historia.

Vad gäller frågan om den spanska revolutionen – de senaste årens allra viktigaste fråga – så analyserade Fjärde internationalen under varje skede situationen, kritiserade arbetarorganisationernas (framförallt POUM:s) politik, och gav en prognos. Har Pivert gjort ett enda försök att kritisera vår bedömning, att ställa sin analys mot vår? Aldrig! Det är något som centristerna aldrig gör. De fruktar instinktivt varje vetenskaplig analys. De lever på allmänna intryck och vaga korrigeringar av andras uppfattningar. De är rädda för att ta ställning och leker kurragömma med den historiska processen.

Jag har inte den minsta avsikt att ställa några särskilda krav på ert parti: det har nyligen brutit med socialdemokratin, det har aldrig haft någon annan skola. Men det bröt sig ut *åt vänster* under en period av djup kris, vilket öppnar betydande möjligheter för en revolutionär utveckling. Det är min utgångspunkt: annars skulle jag inte ha haft den minsta orsak att skriva ett brev till Marceau Pivert, som han tyvärr har besvarat genom att fortsätta att leka kurragömma. Marceau Pivert tar inte hänsyn till den verkliga situationen i ert parti. Han skriver att partiet visade sig vuxet sina uppgifter under den internationella krisen i september. Jag önskar av hela mitt hjärta att denna bedömning vore riktig. Men idag förefaller den mig alltför förhastad. Det blev inget krig. Massorna fann sig inte ställda inför ett fullbordat faktum. Rädslan för kriget dominerade inom arbetarklassen och småbourgeoisien. Det var dessa förkrigstendenser som ert parti uttryckte i sina abstrakta internationalistiska paroller. Men kom ihåg: 1914 var den tyska socialdemokratin och det franska socialistpartiet mycket ”internationalistiska”, mycket ”oförsonliga” – fram tills det första kanonskottet avfyrades. Den 4 augusti ändrade *Vorwärts* sin ståndpunkt så snabbt att Lenin frågade sig om det tidningsnumret inte var en förfälskning från den tyska generalstaben.

Man kan förvisso bara välkomna det faktum att ert parti inte slog in på en chauvinistisk väg i september. Men det är ännu så länge bara en negativ förtjänst. Att hävda att ert parti har klarat av ett test i revolutionär internationalism är att vara nöjd med alltför lite, det är att inte förutse den våldsamma offensiv som i händelse av krig kommer att uppstå från den borgerliga allmänna opinionens sida, inklusive dess socialpatriotiska och kommunistiskt-chauvinistiska organ. För att förbereda partiet för en sådan prövning måste man idag skärpa dess medvetenhet, hårda dess oförsonlighet, dra ut alla dess teorier till sin slutsats, inte förlåta svekfulla vänner. Först av allt måste det bryta med frimurarna (som allihopa är patrioter) och pacifister av Maxtons sort och vända sig till Fjärde internationalen – inte för att omedelbart ställa sig under dess fana – ingen kräver det – utan för att

tillsammans med den reda ut den proletära revolutionens grundläggande problem.

Det är just på grund av att kriget närmar sig som hela världens reaktionärer och framförallt dess stalinistiska organ skyller allt ont på "trotskismen" och riktar sina främsta slag mot den. Andra drabbas också av några slag i förbigående, och behandlas också som "trotskister". Det är ingen slump. De politiska grupperna polariseras. För reaktionen och dess företrädare är "trotskismen" det internationella hotet om en socialistisk revolution. Under dessa förhållanden svär hela tiden de centrister av olika schatteringar som har skrämmts av det ökande trycket från den "demokratiska" och stalinistiska reaktionen: "Vi är inga trotskister", "Vi är mot Fjärde internationalen", "Vi är inte så dåliga som ni tror". De leker kurrögömma. Min kära Guérin, det är dags att sätta stopp för denna ovärdiga lek!

...

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)